

del Xè I, 7); en algunes parts del Centre i Nord del P. Val. se sent *lebán* de (o *lev-*) (p. ex. Nàquera, 1962), que potser no és degut solament a la influència particular del sinònim *salvant*, perquè en el Maestrat també se sent *acabant de* o *en kabán de* (Coves de Vinromà, 1961 etc.) amb el valor 'després de', en lloc del barceloní en '*cabat de* i cat. centr. *acabat de*, usats paral·lelament més al Nord. La construcció *llevat (de) que* (= cast. *a no ser que*) també està més o menys en curs en català central.⁵

ALTRES DERIV.: *Lleva*, des de la noció de 'quinta' passa a 'generació' alt-emp.: «si els joves van seguint aixís, d'aquí dos o tres *lleves* ja només guisaran» (nota de Llers, P. Coromines, 1898). *Mar de lleva* (*lêba*) el recordo molt viu de Sant Pol (1925-35) per a un estat de mar tant o més forta que el tràngol, amb onades paral·leles i grans, de front amplíssim, però no esvalotades com les d'un temporal, i sense un gran ventegàs: dubto molt que sigui bona la definició (etimològitzant) que *AlcM* atribueix a Cadaqués «estat de la mar quan bufa el vent de llevant»; *leva* és també antic en el castellà atlàntic (probt. manlleu del cat. o del gascó si fem cas de la *e* i no *ie* ni *lle*): *mar de leva* usual a les Canàries (ESerra Ráfols, 1965), a l'Argentina (Héctor R. Ratto, «Mar de leva, cuentos marineros», Bs. Aires 1926) i en el del Cantàbric i Golf de Biscaia (fet geogràfic que dissuadeix plenament de la relació amb el vent llevant, que allà ve de terra i ha de tenir menys força): sens dubte derivat de *LEVARE* en l'acc. 'alçar': d'origen romànic el bc. bisc. i guip. *leba* en la frase *leba-leba dator itxaso* «el mar viene creciendo de fuerza» (Azkue).

Llevadis 'que es pot llevar i posar' [1364] especialment *porta* o *pont llevadis* i anàlegs: «lo temps consumen / --- / en haver mestres / de pont, finestres / --- / rexes e portes / fer levadiçes, / e movediçes / eximehehes», JRoig (*Spill*, 5463); *mànegues llevadisses, escala llevadissa*, S. xv i 1515, *DAG*; *mena llevadissa* 'mineral susceptible de ser arrenat' en el Canigó (Estor, 1960): usat popularment amb el valor adjectiu del cast. *de quita y pon* en notes de ferrers i menestrals tots, de Bna. i Igualada, S. XIX, citats Careta (*Barbr.*, s. v. *de quita*; *B DLC* VII, 360).

Llevador: a) algunes eines usades per aixecar o alçar: de fusta d'arbre en una serradora: «pusquen penre --- de totz los boschs de Capcir --- a ús de corbes e de *livadors* <cf. *llivar* supra> e totes altres asines de la dita molina», a. 1323 (*RLR* XXXII, 426); de ferro, en la cocció de la pasta de formatge a Menorca «ganxo doble mitjançant el qual alcen del foc la *caldera* del formatge i la deposen demunt la *capçana* de llata», *Arx. Ll. Salvador* (II, 311).

b) A quasi totes les comarques pirinenques i del NE. i S. del Princ., 'espècie de capbreu modern on es consignen els tributs que paguen els pagesos de cada mas etc.' [1422]: derivat de *llevar* en l'acc. tributària que he documentat al cap d'aquest article (*AlcM* el documenta en el § 3f en docs. de 1485 i 1523 i definició deficient, tampoc és just que estigui ant.): «20 sols de sensal pagadors tots anys lo primer de Janer en lo

llavador autèntic de M^o Arnau Darrer, notari», «pagadors tots anys a 17 de Janer en lo *llavador* autèntic de id.», a. 1422, en el *Ll. Roig* de Prats de Molló (f° 155v); «*levador* dels censos se responen a la Seu de Tortosa per lo trienni que comensa al 1.ª de juny 1682 i finirà al últim de maig 1685, collectats per M^o A. Alberich» (Vergés Paulí, *Espurnes* v, 30); a casa la vila de Sant Iscle d'Empordà vaig extractar (1958) el de 1789; l'escriptura de límits de Taüll (Boí), de 1830 és «segons per menor consta dels *llebadors* y capbreus del expressat Condat <d'Erill>» (vist 1965); Mn. Jul. Pasqual de Camprodon em dóna extrets dels *llebadors* de Begudà (1971).

Llevant 'punt cardinal i vent que ve d'on es lleva el sol' [S. XIII: Llull, Desclot, Jaume I], 'els països situats a l'orient del Mediterrani' [S. xv, *AlcM*]; no l'ha usat mai cap compatriota nostre en el sentit madrileny, que l'aplica al P. Val., confós amb terres murcianes i manxegues, expressió d'intenció anti-valenciana, abominada per igual en tots els països de la nostra nació (com diu bé *AlcM*, s. v. *llevantí* i *llevant*, § 2b) i que altrament ni a Castella no es posà en circulació fins als temps ignominiosos del dictador borraxo. Les condicions locals meteorològiques fan que *llevant* 'vent de l'E.' hagi pres a la Vall de Vidrà el sentit de 'boira terrera', com mostra el refrany tòpic «Quan el *llevant* arriba a l'Aubric, pluja de nit» (Vidrà, 1953): *llevantí* [Lab. 1840]; *llevantada*, *llevantar-se*, *llevantejar*, *llevantera*, *llevantitxol*, *llevantó*, *llevantol*.

Llevat m. 'un erm, un ermàs' és molt viu a tota Ribagorça *lato sensu*, des de la rodalia de Benavarri («tot allò és un *lebát*: no hi ha un ginebre», Lluçàs, 1957), fins a les valls de Barravés i de Boí (Llesp, Vilaller, 1953). A desgrat del caràcter plausible d'una derivació de *llevar* ('terra alta pelada oposada a les comes herboses' o 'terreny d'on han llevat tota vegetació'), com que a Ribag. també podria sortir fonèticament de (*a*)*glevat* —i de fet *gleva* i afins hi apareix en formes iguals o força coincidents amb *l-*, i el nom de les dues comarquetes de *Llevata* sembla venir d'aquí— he de deixar el dubte en suspens per a l'*Onom. Cat.* (on hi ha molts més materials, ara fora del meu abast), com sigui que recordo vagament un mot així cap a Tarraгона i a l'E. del Segre, on *GL-ll-* està ben descartat; pot anar amb això *Serra-Llevada* a l'Alta Vall de Camprodon, per al qual nom, veg. *EntreDL* II, 113.

Llevat 'rent, massa fermentada per fer fermentar' [fi S. XIII], en especial aplicat al del pa no àzim, però que aviat comença a usar-se també amb sentit translàtic de 'inflor' o 'element iniciador, originador': «guardats-vos del *levat* dels fariseus, so és del lur inflament», *VidesR*, 227v2, n. 17, traduint «a fermentar»; també en Eiximenis etc.; «*levat* per a fermentar», Busa-N.; «lo segó --- lo *llevat* o rent: fermentum; remullar lo *llevat*: macerare fermentum; posar lo *llevat* a refrescar: fermentare; levar-se la pasta o fer-se bona ---», OPou (*TbPu.*, 217); disjuntiva lexical entre el mot gironí-barceloní i el val. (com sol ser-hi en OPou), car encara avui s'oposa *rent* de Val. a *llevat*